

Minnisblað um tillögu 3. mgr. 4. gr. stjórnlagaráðs að frumvarpi til stjórnarskipunarlag

---

4. gr.

Ríkisborgararéttur

Rétt til íslensks ríkisfangs öðlast þeir sem eiga foreldri með íslenskt ríkisfang. Ríkisborgararéttur verður að öðru leyti veittur samkvæmt lögum.

Engan má svipta íslenskum ríkisborgararétti.

Íslenskum ríkisborgara verður ekki meinað að koma til landsins né verður honum vísað úr landi. Með lögum skal skipað rétti útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér, svo og fyrir hvaða sakir sé hægt að vísa þeim úr landi.

1. Almenn umfjöllun um ákvæðið

Í núverandi stjórnarskrá Lýðveldisins Íslands nr. 33/1944 (eftirleiðis nefnd stj.skr.), er sambærilegt ákvæði að finna í VII. kafla stjórnarskrárinnar, en þar segir í 2. mgr. 66. gr.:

„Íslenskum ríkisborgara verður ekki meinað að koma til landsins né verður honum vísað úr landi. Með lögum skal skipað rétti útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér, svo og fyrir hverjar sakir sé hægt að vísa þeim úr landi.“

Í ákvæðinu felst ekki sjálfstæður réttur útlendinga til að koma til eða dveljast í landinu né setur ákvæðið ákveðin skilyrði sem þurfi að vera uppfyllt til þess að vísa megi útlendingi úr landi. Á löggjafann er þó lögð sú skylda að setja ákveðnar reglur um þessi efni og þar með er girt fyrir að stjórnvöld geti ákveðið slíkt að eigin geðþótta. Vernd ákvæðisins felst því fyrst og fremst í auknu réttaröryggi útlendinga með því að áréttu gildi og áhrif lögmætisreglunnar í þessum málaflokki.

Eina breyting ákvæðisins sjálfs miðað við tillögur stjórnlagaráðs er orðalagið: *fyrir hvaða sakir* en í núgildandi stjórnarskrá segir: *fyrir hverjar sakir*. eru því engar efnislegar breytingar gerðar á ákvæðinu, miðað við framsetningu þess í núverandi stjórnarskrá.

Í greinargerð með tillögum stjórnarskrár stjórnlagaráðs segir svo um ákvæðið:

„Smávægileg orðalagsbreyting í átt til nútímalegra orðsæris er lögð til í 3. mgr. Í stað orðanna „fyrir hverjar sakir“ koma orðin „fyrir hvaða sakir“.“

Aðrar breytingar ákvæðisins er staðsetning þess, en í tillögum stjórnlagaráðs á ákvæðið heima í I. kafla sem ber heitið „Undirstöður“, en áður var það í mannréttindakaflanum (VII. kafla núverandi stjórnarskrár).

2. Nauðsynlegar breytingar á ákvæðinu

2.1 Orðalagsbreytingar

Eins og fram hefur komið er eina breyting ákvæðisins, að í stað orðalagsins *fyrir hverjar sakir* segir nú *fyrir hvaða sakir*. Er hér um að ræða breytt málsnið, en það mætti segja að fyrir hverjar sakir sé ögn formlegra málsnið en fyrir hvaða sakir sé fremur meira talmál. Ekki er þó að sjá að breyting þessi hafi

nein efnisleg áhrif en ef til vill áhugavert að kanna það. Annars verður að segja að þessi breyting telst vart nauðsynleg, þar sem orðalagið kemur út á það sama.

2.2 Staðsetning ákvæðisins

Í tillögum stjórnlagaráðs bera öll ákvæði ákveðið heiti, sem lýsir merkingu þeirra. Ákvæðið sem hér er til skoðunar ber heitið „Ríkisborgararéttur“. Hægt er að segja að heiti ákvæðisins sé gegnsætt hvað varðar 1. mgr., 2. mgr. og 1. másl. 3. mgr., hins vegar nær það heiti ekki vel yfir 2. másl. 3. mgr. sem felur í sér að í lögum skuli kveða á um rétt útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér.

Í 26. gr. tillaga stjórnlagaráðs er hins vegar að finna ákvæði sem ber heitið „Dvalarréttur og ferðafrelsi“, en 2. másl. 3. mgr. 4. gr. ætti ef til vill betur heima þar undir.

Ákvæði 26. gr. hljóðar svo:

„26. gr.

Dvalarréttur og ferðafrelsi

Allir skulu ráða búsetu sinni og vera frjálssir ferðar sinna með þeim takmörkunum sem eru settar með lögum.

Engum verður meinað að hverfa úr landi nema með ákvörðun dómstóla. Stöðva má þó brottför manns úr landi með lögmætri handtöku.

Með lögum skal kveða á um rétt flóttamanna og hælisleitenda til réttlátrar og skjótrar málsmeðferðar.“

Ákvæði 4. og 26. gr. tillaga stjórnlagaráðs eru í raun bæði tekin upp úr núverandi 66. gr. stj.skr., en þó með smá breytingum.

Ákvæði 66. gr. stj.skr. eins og það er í dag hljóðar svo:

„Engan má svipta íslenskum ríkisborgararétti. Með lögum má þó ákveða að maður missi þann rétt ef hann öðlast með samþykki sínu ríkisfang í öðru ríki. Útlendingi verður aðeins veittur íslenskur ríkisborgararéttur samkvæmt lögum.

Íslenskum ríkisborgara verður ekki meinað að koma til landsins né verður honum vísað úr landi. Með lögum skal skipað rétti útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér, svo og fyrir hverjar sakir sé hægt að vísa þeim úr landi.

Engum verður meinað að hverfa úr landi nema með ákvörðun dómara. Stöðva má þó brottför manns úr landi með lögmætri handtöku.

Allir, sem dveljast löglega í landinu, skulu ráða búsetu sinni og vera frjálssir ferða sinna með þeim takmörkunum sem eru settar með lögum.“

Eins og sjá má er 1. mgr. 26. gr. er nokkurn veginn sambærileg 4. mgr. 66. gr. stj.skr. og 2. mgr. 26. gr. er sambærileg 3. mgr. 66. gr. stj.skr.

3. mgr. 4. gr. tillögu stjórnlagaráðs er svo sambærileg 2. mgr. 66. gr. stj.skr.

Hér væri því eðlilegast að færa 3. mgr. 4. gr. undir 26. gr. tillögu stjórnlagaráðs, en þá myndi ákvæðið hljóða svo:

„26. gr.

Dvalarréttur og ferðafrelsi

Allir skulu ráða búsetu sinni og vera frjálssir ferðar sinna með þeim takmörkunum sem eru settar með lögum.

Engum verður meinað að hverfa úr landi nema með ákvörðun dómstóla. Stöðva má þó brottför manns úr landi með lögmætri handtöku.

Með lögum skal skipað rétti útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér, svo og fyrir hvaða sakir sé hægt að vísa þeim úr landi.

Með lögum skal kveða á um rétt flóttamanna og hælisleitenda til réttlátrar og skjótrar málsmeðferðar.“

Þá liti 4. gr. tillaga stjórnlagaráðs svona út:

„4. gr.

Ríkisborgararéttur

Rétt til íslensks ríkisfangs öðlast þeir sem eiga foreldri með íslenskt ríkisfang. Ríkisborgararéttur verður að öðru leyti veittur samkvæmt lögum.

Engan má svipta íslenskum ríkisborgararétti.

Íslenskum ríkisborgara verður ekki meinað að koma til landsins né verður honum vísað úr landi.“

Heiti ákvæðanna yrði með þessu móti skýrara og gegnsærra, hvað varðar bæði 4. og 26. gr. tillögu stjórnlagaráðs. Ekki er að sjá að þetta hafi nokkur áhrif á tillögurnar. Bæði ákvæðin eru tekin úr núverandi 66. gr. stj.skr. og þar með hanga þau vel saman. Munurinn yrði nú að 2. másl. 3. mgr. 4. gr. tillagna stjórnlagaráðs ætti nú heima undir II. kafla (Mannréttindi og náttúra). Það ætti þó að samræmast ágætlega þar sem núverandi 66. gr. stj.skr. á heima undir mannréttindakafla stj.skr. (VII. kafli).

Umfjöllun um 3. mgr. 4. gr. tillögu stjórnlagaráðs sem finna er í greinargerð með ákvæðinu mætti því færa yfir í umfjöllun um 26. gr., þar mætti því standa:

„Smávægileg orðalagsbreyting í átt til nútímalegra orðfæris er lögð til í 3. mgr. Í stað orðanna „fyrir hverjar sakir“ koma orðin „fyrir hvaða sakir.““

Ef til vill væri réttast að taka fram að „Engar efnislegar breytingar væru gerðar á 3. mgr. ákvæðisins með þessum breytingum, einungis væri um smávægilega orðalagsbreytingu að ræða í átt til nútímalegra orðfæris.“

Hinrika Sandra Ingimundardóttir

Lögfræðingur hjá innanríkisráðuneytinu